Remonstrantse Gemeente Rotterdam

7 maart 2021

Twee impressies bij de reiniging van de tempel

Rembrandt: de tempelreiniging

Arcabas, Expulsion des marchands du temple

Inleidend orgelspel J.P. Sweelinck, Est ce mars? (Mars où amour ?)

kaars staat aan

Welkom en Votum en groet

Hartelijk welkom in de Remonstrantse Arminiuskerk in Rotterdam. We zijn in een erg lege kerk. We zijn met een paar mensen. Jos van der Kooy zit achter het orgel. Nicky Bouwers zingt en Marileen Driesprong neemt alles op.

We komen samen, wij hier, u thuis. We komen samen om inspiratie te zoeken. We doen dat door ons aan te sluiten bij het oude, christelijke verhaal. Daarom wil ik beginnen met uit te spreken dat:

Onze hulp is in de naam van de Heer
Die hemel en aarde gemaakt heeft
Die trouw houdt tot in eeuwigheid
En niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
Van God onze Vader
En van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied Tot u, Heer

Inleiding

In deze veertigdagentijd of lijdenstijd, u hoorde het al in de vorige dienst door collega Koen Holtzapffel gezegd worden, gebruiken we elementen uit de kunst om ons een inzicht te geven op waar die tijd voor staat. In zes zondagen bereidt de kerk zich voor op de gebeurtenissen van Goede Vrijdag. Het einde aan het kruis is niet uit de lucht komen vallen. In de Evangeliën wordt geschetst dat Jezus het heeft voorzien. Hij vertelt erover en het geeft betekenis. Natuurlijk mogen en moeten wij zo kritisch zijn, om de historische betrouwbaarheid hiervan met een korreltje zout te nemen. Het zou zomaar kunnen, dat ook Jezus verrast is door de felheid van de mensen, die hem uiteindelijk zouden laten doden. Achteraf kunnen veel verhalen geschreven zijn.

Maar hoe je het ook wendt of keert, voor de ontwikkeling van het christendom, voor datgene wat christenen geloven, is het lijden en de dood van Jezus belangrijk geworden. Was het nodig voor zijn boodschap? Moest het? We weten het niet, maar het kreeg in elk geval betekenis. De komende weken zullen we hier, op de een of andere manier, telkens op terug komen.

Bijbeltekst Johannes 2: 13-22

[13]Vlak voor het Joodse Paasfeest ging Jezus naar Jeruzalem. [14]In de tempel zag hij handelaars die geld wisselden en mensen die koeien, schapen en duiven verkochten.

15Toen maakte Jezus van een stuk touw een zweep, en daarmee begon hij iedereen weg te jagen.
Alle koeien en schapen jaagde hij de tempel uit. Hij gooide de tafels van de handelaars omver,
zodat al het geld op de grond viel. 16En hij riep tegen de duivenverkopers: ‘Weg met die duiven!
Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!’

17De leerlingen herinnerden zich wat er in de heilige boeken staat: «Mijn liefde voor uw tempel
is groot, ik kan aan niets anders denken.» Ze begrepen dat die woorden over Jezus gingen.

18Toen zeiden de Joodse leiders tegen Jezus: ‘Kunt u met een teken bewijzen dat u dit soort
dingen mag doen?’ 19Jezus antwoordde: ‘Breek deze tempel maar af. Dan zal ik hem binnen
drie dagen weer opbouwen.’ 20De leiders zeiden: ‘De bouw van deze tempel heeft 46 jaar
geduurd! En u denkt dat u hem binnen drie dagen kunt opbouwen?’

21Maar met de tempel bedoelde Jezus zijn eigen lichaam. 22Later, toen Jezus was opgestaan uit
de dood, herinnerden de leerlingen zich wat Jezus gezegd had. En ze geloofden zijn woorden,
en wat de heilige boeken over hem zeggen.

23Jezus bleef in Jeruzalem om het Joodse Paasfeest te vieren. Veel mensen gingen in hem
geloven toen ze zijn wonderen zagen. 24Maar Jezus had geen vertrouwen in hen, omdat hij hen
allemaal kende. 25Niemand hoefde hem iets over hen te vertellen. Want hij wist precies hoe
mensen van binnen zijn.

Lied 187 Runderen, schapen en duiven te koop

Preek

Het grote raam in deze kerk, tegenover de kansel, vind ik zelf een van de mooiste, versierende elementen van het gebouw. Voordat deze kerk aan het einde van de negentiende eeuw gebouwd werd, is er al veel discussie over geweest. Werd de kerk niet teveel versierd? Zijn het geen ‘paapse stoutigheden’ die we hier zien? Paste bij het protestantisme niet de eenvoud van de preekschuur? Vanaf het allereerste begin in 1619 kwamen Remonstranten samen op de meest eenvoudige plekken, als het niet ook gewoon een hagenpreek in de openlucht of op het ijs was. De eerste schuilkerk was relatief eenvoudig ingericht. Eigenlijk een grote preekschuur met gaanderijen zodat men zoveel mogelijk hoorders op een zo klein mogelijk oppervlak kwijt kon. De kerk waar we ons nu in bevinden is rijkelijk geornamenteerd. Heel veel symboliek is aanwezig. Leest u daarvoor eens het boekje dat door Titus van Hille is gemaakt. Het meest concreet daarbij is het eerder genoemde raam.

We zien Jezus afgebeeld als een mild, verheven mens. Precies passend bij de tijd dat de kerk gebouwd werd. Een milde, zedelijke leermeester, die zijn leerlingen de goede weg in het leven wijst en hen geruststelt. Afgebeeld staat de verwijzing naar Mat. 11: 48. ‘Komt tot mij, allen, die vermoeid en belast zijt en ik zal u rust geven’.

Het verhaal van vandaag vertelt ons van een heel andere Jezus. Geen lieve, zoetsappige, milde allemansvriend, zoals we meestal van hem maken, maar iemand die ook buitengewoon onaangenaam kon worden. Een man met emotie en felheid. Heilig vuur is in hem ontstoken en berg je dan maar!

In de ets van Rembrandt zien we in het midden Jezus staan. Hij is met heilige vuur en met felle stralen omgeven. Wat heeft hij in zijn hand? Een takkenbos, een aantal touwen samengebonden tot een soort zweep waarmee hij rondzwaait. Bepaald niet de vredelievende man die alles goed vindt en voor iedereen begrip heeft. Let ook op de angstige man die iets vasthoudt. Is het zijn geld of is het zijn handelswaar. Hij is bang en hij houdt stevig vast. Het geheel geeft een chaotisch beeld. Alles is omver gegooid. Alles loopt door elkaar. Jezus treedt bijna als een waanzinnige op. Als ik eerlijk ben, lijkt het op het beeld dat ik tegenwoordig heb van religieuze fanatici waarover we zoveel lezen in de kranten als er weer een terroristische aanslag is geweest. Op de achtergrond zien we de joodse leiders die hem later zullen bevragen met welk gezag hij dit doet. Dezelfde joodse leiders die dit moment zullen aanhalen om hem voor blasfemie en godslastering te kunnen vervolgen.

Ik laat u ook een moderne afbeelding zien. Hij komt uit een kerk in de buurt van Grenoble, in Frankrijk. Jean-Marie Pirot, beter bekend onder zijn artiestennaam Arcabas, leefde van 1926 tot 2018. Hij was een Frans kunstenaar die vooral bekend is om zijn religieuze kunst. Het schilderij dat ik u vandaag laat zien is onderdeel van de vele versieringen in de kerk Saint-Hugues-de-Chartreuse, in een klein plaatje op 25 kilometer van Grenoble. Tussen 1953 en 1991 heeft hij allerlei kunstwerken voor deze kerk gemaakt. Nu is deze kerk een museum voor zijn kunst. In 1986 schilderde hij deze heftige scene. Eigenlijk nog meer dan bij Rembrandt zie je de heftigheid in de beweging. De zweep die door de lucht zwaait. De tafels die op hun kop staan. De duiven, bedoeld voor de vele offers, die ontsnappen en wegvliegen. In de blik van Jezus, in de beweging van zijn rechterhand, zie je een felheid die niet vaak bij ons beeld van Jezus hoort.

Het verhaal zelf beschrijft de reden waarom Jezus zo boos is en zo fel optreedt. Hij ergert zich aan de bende die gemaakt wordt van het huis van zijn Vader. Gods huis is geworden tot een plek van handel, van winst maken. Het spirituele van een tempel is niet herkenbaar meer. ‘Gij hebt het tot een rovershol gemaakt!’ Overigens moeten we ook wel realistisch zijn. Een tempel in de oudheid was natuurlijk best een plaats van heiligheid. De godheid werd er vereerd omdat Hij er woonde. Tegelijkertijd: al die plekken waren ook plekken van handel. Zoals moderne heiligdommen dat ook zijn. Die tempel in Jeruzalem was ook een groot slachthuis. Denk eens in hoeveel offers daar gebracht werden. Dat vlees was gedeeltelijk voor God, gedeeltelijk voor de priesters en ook nog voor de mensen die offerden. Een groot slachthuis, waar je ook je stukje biefstuk kon ophalen.

De commentaren op deze bijbelteksten en een aantal preken van collega’s die ik las, beschrijven dit allemaal, maar doen daarnaast hun uiterste best om te zeggen dat Jezus toch echt gelijk had. Hij moest wel. Hij kon niet anders. Hou die gedachte even vast. Tegelijkertijd vind ik het niet onbegrijpelijk dat deze charismatische man, die zo in heilige woede en verontwaardiging kon uitbarsten, op een gegeven moment door de religieuze overheid als te lastig beschouwd werd. Mensen kunnen dit soort felheid – of misschien eenvoudig weg recht voor z’n raap zeggen wat je bedoelt – lastig aan. Dat is van alle tijden. Wij schrikken heel erg als een imam in Nederland verklaart de Koran hoger te achten dan de Grondwet. Als Kees van der Staay van de Staatkundig Gereformeerde Partij een opiniestuk in de NRC schrijft, waarin hij – eigenlijk op best milde

toon – kritische dingen zegt over abortus, is de opiniepagina te klein. Willen die orthodoxen weer hun wil opleggen! Schande!

Maar laten we eerlijk zijn: als je geloof een beetje een geloof is, dan gaat dat toch boven de wet? Als je werkelijk iets vindt, laat je toch van je horen? Misschien zegt het iets over ons dat wij ons niet zo nadrukkelijk durven uit te spreken of ons zo druk maken. In het bijbelboek Openbaring (3: 13) wordt hard gesproken over wie geen stelling durft te nemen:

Zo dan, omdat gij lauw zijt, en noch koud noch heet, Ik zal u uit Mijn mond spuwen.

Ik kom weer terug op die felle Jezus. Zo anders dan de lieve Jezus die wij van hem gemaakt hebben, zodat hij gemakkelijk in onze broekzak past. Het verhaal van vandaag daagt ons uit, om eens dieper te kijken. Om de felheid in zijn ogen te zien. Een felheid die ergens over gaat. Een gedrevenheid die niet gemakkelijk is.

In de remonstrantse geloofsbelijdenis uit 2006 staat een tekst die ik u, als slot van deze preek, wil meegeven. Woorden die te denken geven. En is daar een preek uiteindelijk niet voor bedoeld? Niet alleen geruststelling, maar ook verontrusting, met de vraag waar we zelf voor staan. Wat we zelf ten diepste zoeken in het leven. Waar we echt voor staan.

Wij geloven in Jezus, een van Geest vervulde mens,

het gelaat van God dat ons aanziet en verontrust.

Hij had de mensen lief en werd gekruisigd

maar leeft, zijn eigen dood en die van ons voorbij.

Hij is ons heilig voorbeeld van wijsheid en van moed

en brengt ons Gods eeuwige liefde nabij.

Amen.

Orgelspel

Gebeden, afgesloten met Onze Vader (gezongen, Strategier)

Eeuwige God,

Week in week uit komen wij samen. In uw kerk of thuis achter de computer of de telefoon. We proberen ons hart en onze gedachten te richten op hogere zaken. We laten ons geruststellen en verontrusten. We willen nadenken over ons bestaan. We zoeken naar uw wegen in wat wij kunnen doen. We willen u eren en dienen.

Geef het ons om ons telkens opnieuw te laten verrassen. Om ons niet te laten afschrikken door het soms ongemakkelijke van uw radicale boodschap van liefde. Soms moeten we ergens voor staan. Moeten we pal staan voor onze medemens, omdat de gerechtigheid, omdat de liefde, omdat u ons daartoe oproept. Dan zijn er geen gemakkelijke antwoorden meer. Dan kunnen we niet meer wegduiken. Geef ons daartoe kracht, versterk in ons de moed. Blijf ons dragen, in de strijd die het leven soms is.

Blijf ons ook dragen, als ons leven moeilijk is. Als we ziek zijn, of mensen om ons heen. Als we bang zijn dat we geliefden zullen moeten overgeven aan de dood. Als we rouwen om wie ons ontvallen zijn.

Wees met ons, o God, als eenzaamheid op de loer ligt. Als we bang zijn. Als we gevangen zitten in de angst dat niemand ons meer ziet. U houdt ons vast. U blijft ons dragen. U bent met ons, zoals u altijd met uw mensen bent geweest.

In stilte willen we u bidden. In de stilte van ons hart spreken we woorden uit, die niemand anders voor ons kan spreken. Samen zijn we stil.

[…]

Met heel uw kerk van alle plaatsen en tijden bidden wij:

[Gezongen onze Vader]

Slotlied 536 Alles wat over ons geschreven is

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde,
Aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
Haar taak in deze wereld, met haar noden.
En werken we dan samen verder aan onze levensopdracht,
Onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen.

Orgelspel